

El cos i l'esperit

Durant una llarga tongada del seu exili mexicà, Joan Sales va viure a Coyoacán. Habitava una petita casa de planta baixa, amb un jardí a la part posterior que evocava els patis-hort d'algunes torretes de la menestralia catalana.

En aquesta casa es van celebrar unes memorables reunions que eren, en realitat, els consells de redacció dels ja històrics "Quaderns de l'exili". La revista feia constar sota la capçalera que era editada "a la veïna ciutat de Coyoacán", un nucli urbà separat (aleshores) de la capital de la República. Actualment, la creixença desbordada de Ciutat de Mèxic ha atrapat les seves rodalies, i Coyoacán s'ha convertit, gairebé, en un barri de la gran urbs. Un barri amb prop de 400.000 habitants, que contribueix a complicar l'espessa densitat demogràfica del Districte Federal.

Però en aquella època no era així. Coyoacán conservava l'encís d'un oasi reparador, i el jardí de Sales, amb uns arbres petits i acollidors, tenia una virtut màgica: ajudava a no sentir-se tan lluny de Catalunya. Cal dir que Sales reforçava eficaçment aquesta sensació, perquè fou un home que no es va rendir mai. És més: en

unes circumstàncies que deixaven poc marge a les esperances ell, en canvi, s'afermava a un gran ideal. La nostra pàtria són els Països de Llengua Catalana i aquest —afirmava Sales— és l'únic camí de retrobament. Ho adobava amb unes prèdiques militaristes a la catalana que eren objecte de fortes controvèrsies, en les quals Sales no es va declarar mai vençut.

Les reunions a l'empara dels objectius dels "Quaderns de l'exili" obeïen a la preocupació central del seu líder, el qual, per poc que pogués, hi aplegava representants de la Catalunya estricta, del País Valencià i de les Illes. No hi havia ningú de la Catalunya Nord, en mans de França, perquè la nostra guerra no els havia escombrats. Però Sales els tenia ben presents.

En el petit jardí de Coyoacán es van reviu aspectes nostàlgics del nostre costumari. Per exemple, Ernest Guasp (un ninotaire valencià que s'havia fet un nom a Catalunya i a Mèxic per la seva agudesa) hi preparava unes paelles que el deixaven sempre descontent. Hi posava tota l'ànima —en una mena de ritual molt estricte—, però invariablement se li *empastraven*, se-

gons una expressió de protesta que feia servir entre acudit i acudit. En donava la culpa a l'aigua de Mèxic, als amaniments tropicals i fins i tot a l'aire i a la llenya. L'arròs no en tenia cap, perquè era rigorosament importat de València i es donava per fet que havia superat amb èxit els tràngols de la travessia de l'Atlàntic.

Els comensals es mostraven més aviat benignes i procuraven aconhortar Guasp. No fingien pas, menjaven amb fe, perquè la companyonia era prou forta per amorosir qualsevol ensopegada gastronòmica. Sales presidia tot defugint el protagonisme i es mantenia discretament —això sí— a l'aguait. Tan bon punt ho creia oportú, recordava als presents que l'objecte de la reunió era preparar un número dels "Quaderns de l'exili". Ho feia sense alterar la veu ni la figura, però sense retrocedir ni un través de dit en les seves obsessions. Més d'una vegada, a mi m'havia fet l'efecte que Joan Sales era un volcà en activitat, amb una sordina a la boca del cràter. D'un moment a l'altre podia saltar la tapa amb gran estrèpit, però ell s'esforçava a contenir l'erupció. Així i tot, no aconseguia pas de dissimular el foc que duia a dins.

Tot això són impressions personals, ben meves, i és possible que alguns amics de Sales tinguessin altres punts de vista. El que em sembla indubtable és el gran valor de la seva obra literària, que si ha estat escassa és ben bé perquè va dedicar una gran part de la seva vida a un generós i abnegat patriotisme. Però escàs és, sovint, equivalent a valuós, tal com ocorre amb els metalls preciosos.

En una ocasió, un prohoms exiliat va dir que el cos de la nostra pàtria era a Catalunya, però que l'esperit era a l'exili.

Sales, amb la seva contundència acostumada, va replicar-li que la separació entre el cos i l'esperit significa la mort, i que Catalunya era viva precisament allí on li calia d'ésser-ho: a Catalunya. Va insinuar que els moribunds érem nosaltres, els qui ens n'havíem allunyat.

Fidel als seus principis, Sales va retornar a Catalunya en ple franquisme, a tot risc, decidit a continuar la seva lluita en el terreny que considerava més idoni. El balanç que es pot fer de la seva feina ja forma part de la nostra història.